

VÄRLDEN

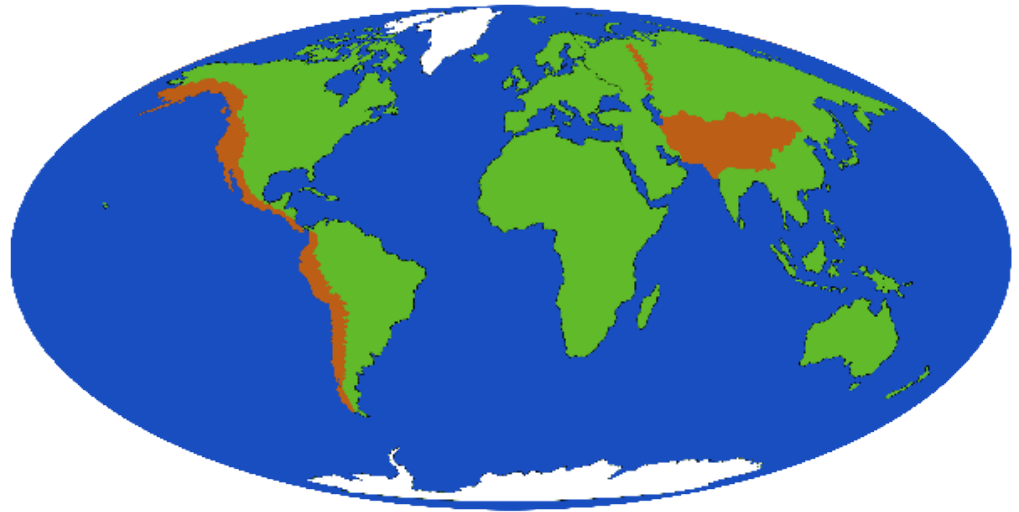
1. Lär dig **kartans färger.**

grönt = land

blått = vatten

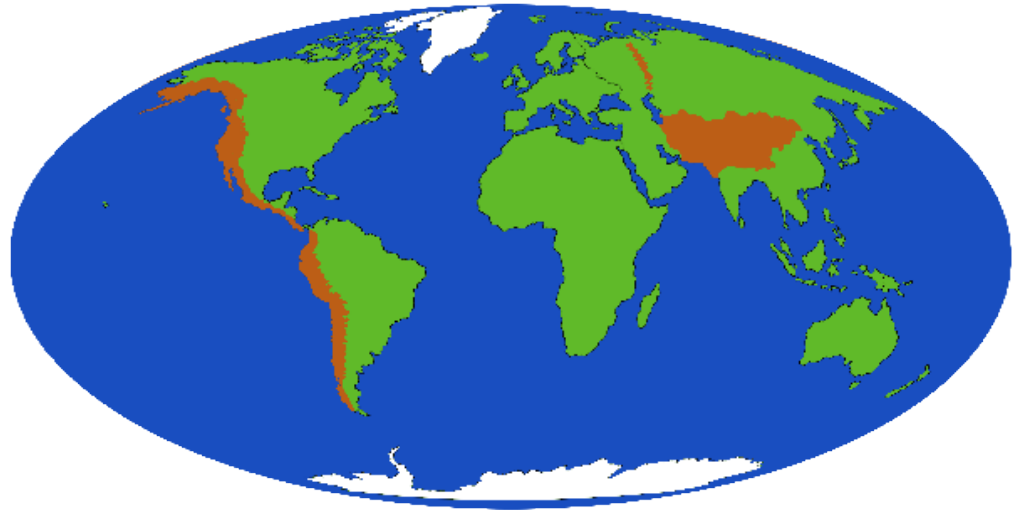
brunt = berg

vitt = is

VÄRLDEN

2. Kartans landområden
kallas **världsdelar.**

LÄNDER I EUROPA

1. Vi bor i världsdelen **Europa**.

LÄNDER I EUROPA

2. Så här ser

Finlands gränser ut
på en karta.

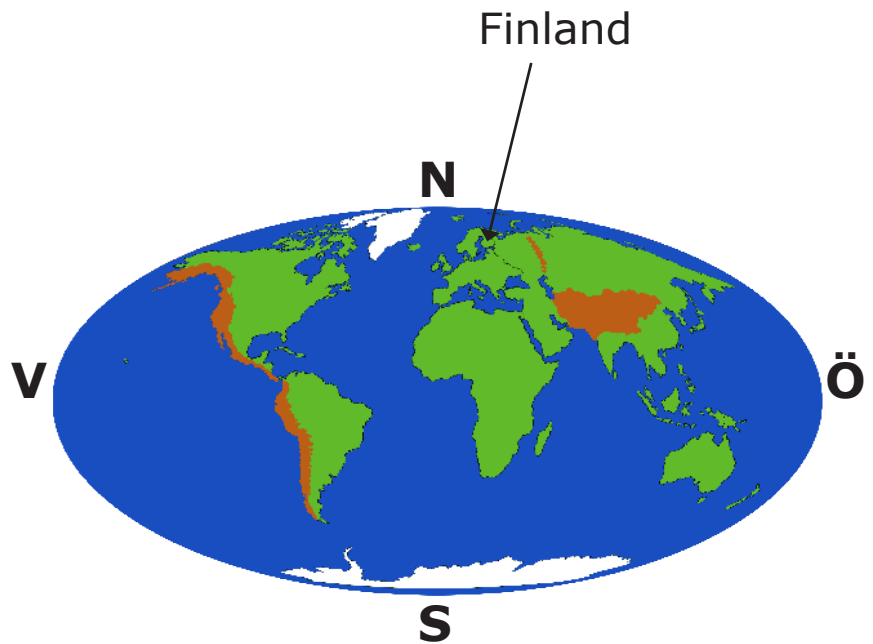
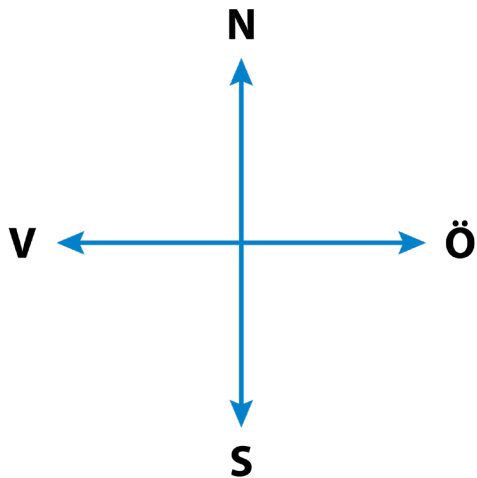
Finlands flagga är
blå och vit.

LÄNDER I EUROPA

3. Finland finns

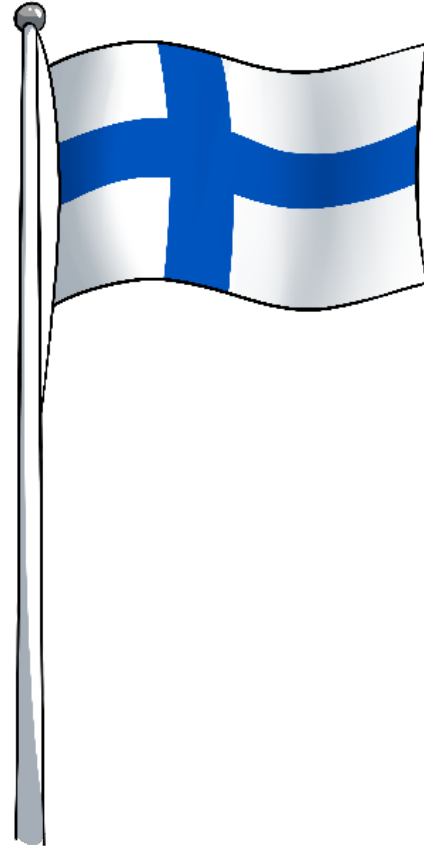
långt upp i **norr**
på världskartan.

FINLAND

1. Finland blev ett eget land
den 6 december 1917.

Den 6 december är
alltså Finlands
självständighetsdag.

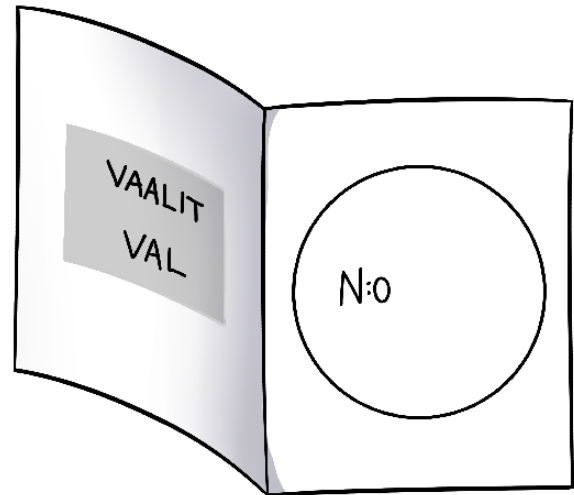
FINLAND

2. Finland är en **demokrati**.

Därför har alla vuxna
rösträtt.

De får alltså **rösta i val**.

När vuxna röstar är de
med och bestämmer
i landet.

FINLAND

3. Vuxna röstar om
vilka som ska
bestämna i kommunen
vi bor i.

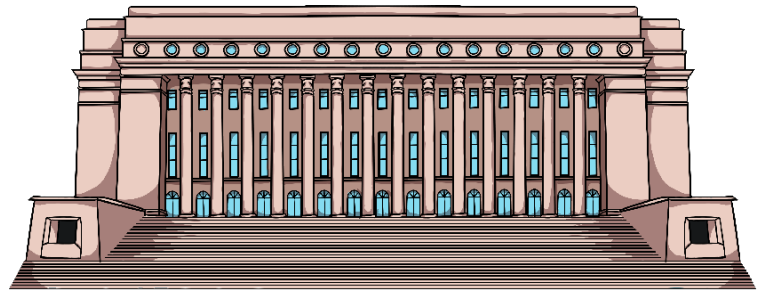
De som blir valda
kallas **kommunfullmäktige.**

FINLAND

4. Vuxna röstar om
vilka som ska
bestämma i Finland.

Det är **riksdagen** som
bestämmer allra mest
i Finland.

Riksdagshuset i Helsingfors

FINLAND

5. Vuxna röstar om
vem som ska vara
Finlands president.

Presidenten sköter
Finlands kontakter
med andra länder.

Presidentens slott i Helsingfors

FINLAND

6. De flesta talar finska i Finland men **finlandssvenskarna** talar svenska.

I Finland finns också **romer** som talar romani, **samer** som talar samiska och människor som har **teckenspråk** som sitt **modersmål**.

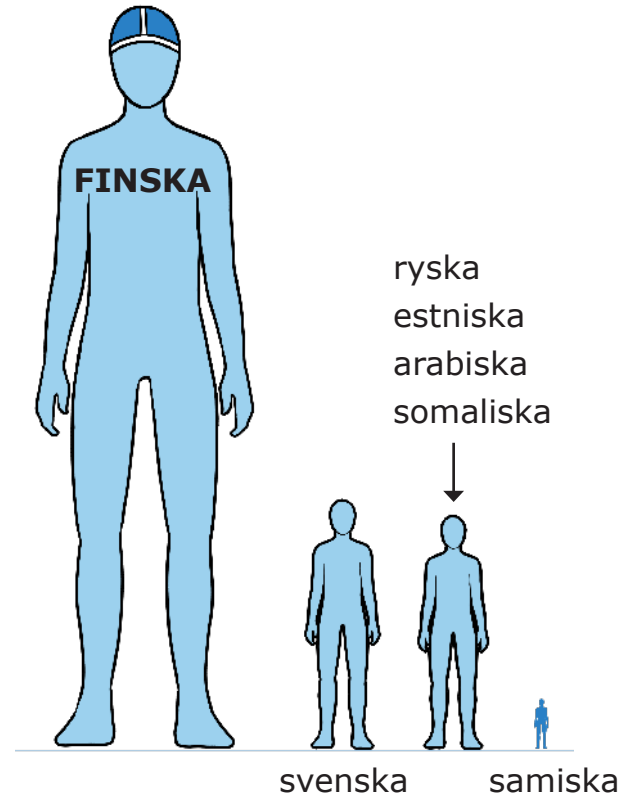
FINLAND

7. **Majoriteten**, alltså de flesta,

talar finska i Finland.

De som talar andra språk
är i **minoritet**.

Det betyder att de är
en mindre grupp än de som
har finska som modersmål.

INVÅNARE

1. Alla människor som bor i Finland är **invånare** i Finland.

INVÅNARE

2. Alla människor som flyttat till Finland brukar vi kalla **invandrare**.

En invandrare flyttar frivilligt till ett annat land för att hen vill.

INVÅNARE

3. En **flykting** flyttar
bort från sitt eget land
för att det inte går att
bo där längre.
Krig, fattigdom,
naturkatastrofer,
svält och förföljelser
tvingar folk att bli
flyktingar.

INVÅNARE

4. Alla som bor i Finland
har **grundrättigheter**:

- alla är lika värdefulla
- alla får bo var de vill
- alla får tycka och tro
och tänka vad de vill
- alla får bestämma själv
över sitt liv

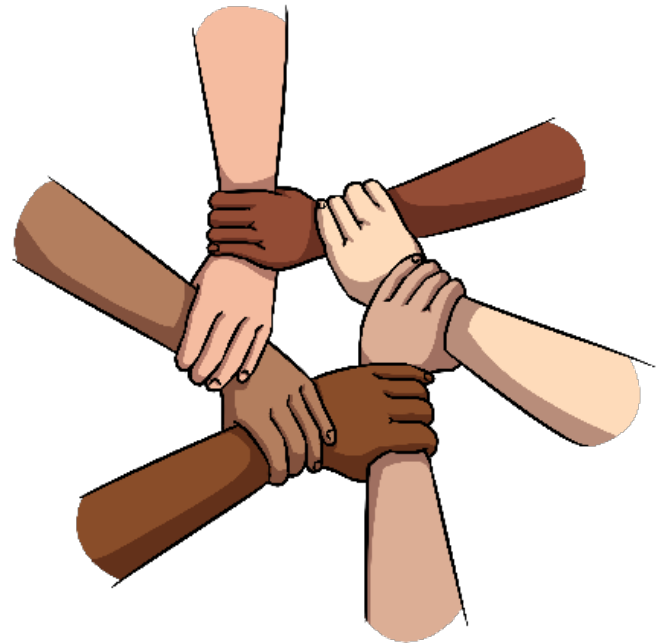
Ingen får **diskrimineras**,
alltså behandlas orättvist.

INVÅNARE

5. Alla som bor i Finland har **skyldigheter**, alltså saker vi måste göra:

- lyda landets lagar
- ta hand om barnen
- hjälpa till om det hänt till exempel en bilolycka
- vittna inför domstol om det skett ett brott

KOMMUN

1. Vi bor i en **kommun**.

En kommun kan vara
en **stad** eller
en **landsbygdskommun**.

Ett **samhälle** är
en grupp människor som
lever med samma
regler och lagar.

KOMMUN

2. Min kommun heter _____

Jag bor i _____

FAMILJ

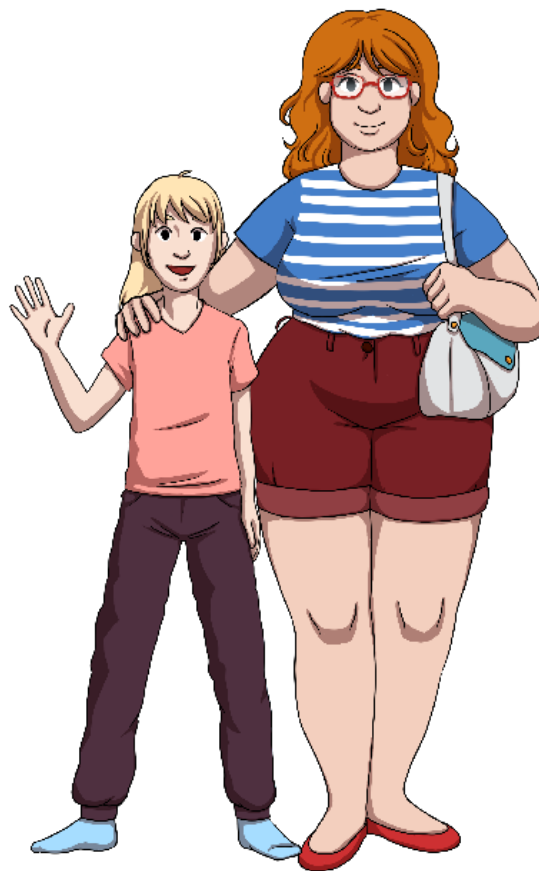
1. Vuxna och barn som på något sätt hör ihop är en **familj**.

FAMILJ

2. En mamma och barn
eller en pappa och barn
är också en familj.

En **ensamförsörjare** är
en vuxen som ensam
tar hand om sin familj.

FAMILJ

3. **Vårdnadshavare** kallar vi den person eller de personer som tar hand om oss.

Ett barn kan ha en eller flera vårdnadshavare.

Gemensam vårdnad betyder att båda föräldrarna tar lika stort ansvar för barnet.

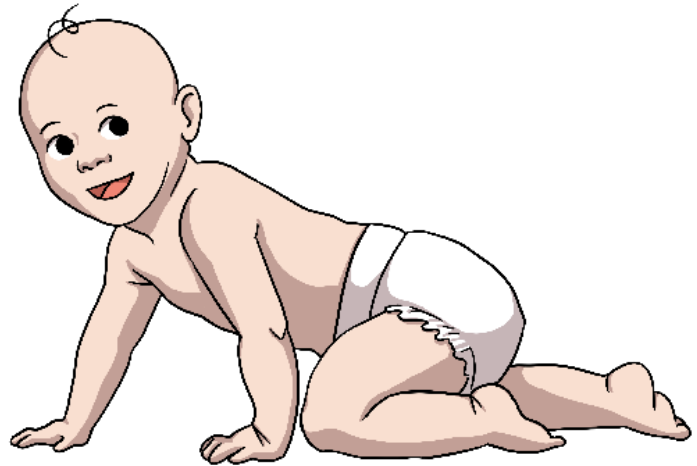
FAMILJ

4. **Släktingar** kallar vi
alla de människor som
hör till samma
stora familj.

JAG

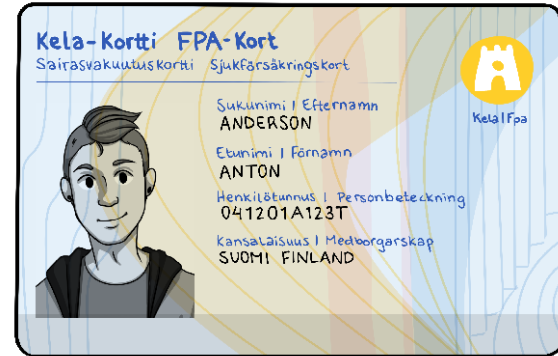
1. Det är bra att vi känner till vårt **födelsedatum**, alltså dagen, månaden och året vi föddes.

JAG

2. Alla som bor i Finland har en **personbeteckning**. Den består av vårt födelsedatum och några kontrolltecken.

Alla personbeteckningar är **unika**, det finns alltså inte två likadana personbeteckningar i hela världen. Du hittar din personbeteckning på ditt **sjukförsäkringskort**.

JAG OCH SKOLAN

1. Alla barn måste gå i **förskolan** innan de börjar i skolan.

JAG OCH SKOLAN

2. Alla barn måste gå i **grundskolan**.
Vi kan gå 9 år, 10 år eller 11 år i den grundläggande utbildningen, alltså grundskolan.

JAG OCH SKOLAN

3. Barn och unga är
klara med grundskolan
då de avslutat sista
terminen i årskurs 9.

JAG SOM VUXEN

1. När vi är klara med grundskolan kan vi **studera vidare** i en annan skola eller **börja jobba.**

JAG SOM VUXEN

2. Då vi fyller 18 år
blir vi **myndiga**,
alltså vuxna.

En myndig person
bestämmer själv
över sitt liv.

Var vill jag bo?

Vad vill jag jobba med?

Vad vill jag göra på min fritid?

Vad vill jag tycka, tänka och tro på?

JAG SOM VUXEN

3. Vuxna får pengar då de jobbar och får **lön**.

Vuxna som är sjuka får **sjukdagpenning** och de som uppnått en viss ålder får pengar via sin **pension**.

JAG SOM VUXEN

4. Alla barnfamiljer får **barnbidrag**,
alltså pengar av staten.

Barnbidraget ska användas
till mat och kläder åt barnen.

Folkpensionsanstalten FPA

beviljar alla stöd och bidrag.

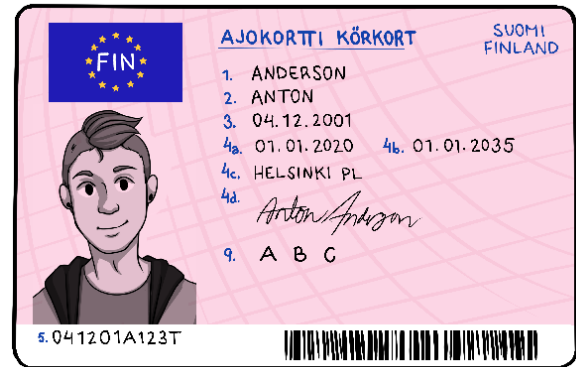

JAG SOM VUXEN

5. Vi kan ta **körkort** för

- **moped** och **traktor** då vi är 15 år
- **lätt motorcykel** då vi är 16 år
- **tung motorcykel, bil och lastbil** då vi är 18 år
- **tung lastbil** då vi är 21 år
- **buss** då vi är 24 år

Körkortet är alltså ett kort som visar att vi kan köra och att vi har tillstånd att köra.

MEDIER

1. Internet, tidningar, tv och radio är olika sorters **medier**, alltså kanaler som förmedlar **nyheter** till oss. Men allt som skrivs och sägs är inte sant. Tänk själv!

MEDIER

2. Facebook, Twitter, Snapchat, Instagram, YouTube och TikTok är **sociala medier** på internet.

På Facebook, Twitter och Instagram kan vi sätta ut bilder och skriva nåt. På Snapchat, YouTube och TikTok är filmsnuttar och musikvideon viktigast.

MEDIER

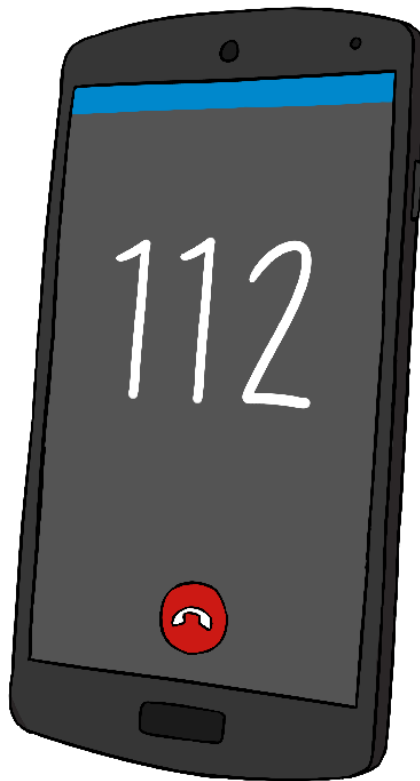
3. **Internet** är ett nätverk som kopplar ihop datorer över hela världen.

Via internet kan vi hålla kontakt med folk, hitta information och köpa och sälja saker.

ETT TRYGGT LIV

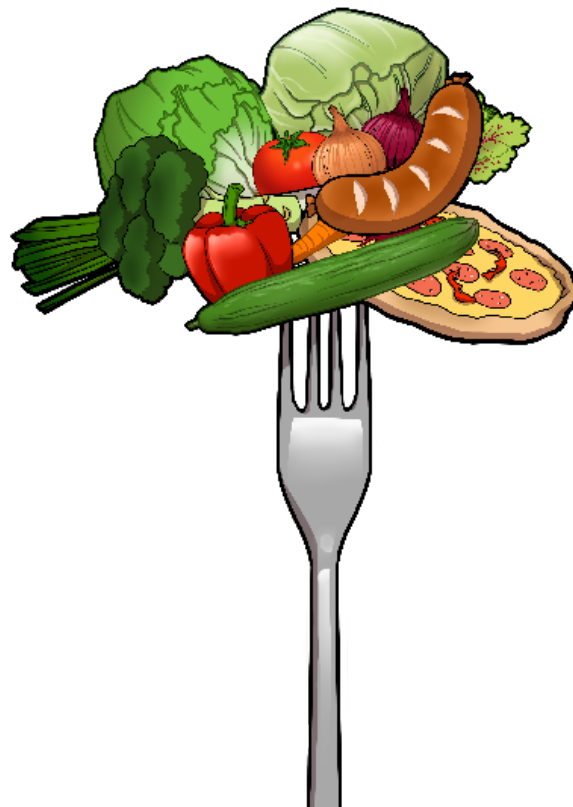
1. När vi behöver hjälp av brandkåren, ambulansen eller polisen ska vi ringa **nödnumret 112.**

ETT TRYGGT LIV

2. Du och jag mår bra om vi äter **näringsrik mat** med mycket frukt och grönsaker varje dag.

En del människor äter kött, andra äter grönsaker men de flesta äter både ock.

EKONOMI

1. Alla människor behöver ha en **inkomst**, alltså pengar.

Vi får pengar då vi jobbar eller har pension.

EKONOMI

2. De flesta av oss behöver ha ett **yrke** för att få ett jobb.

Bagare, svetsare, kock, sjukskötare och lärare är exempel på yrken som vi lär oss i yrkesskolor, i yrkeshögskolor eller vid ett universitet.

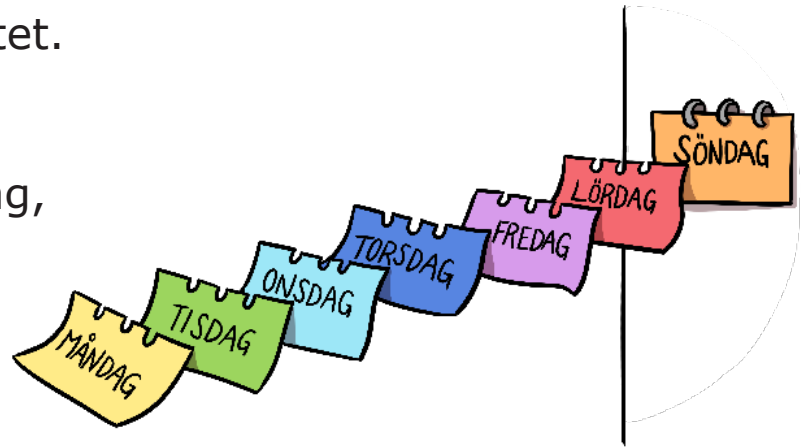

EKONOMI

3. De flesta vuxna
jobbar på vardagar och
har ledigt på veckoslutet.

Måndag, tisdag, onsdag,
torsdag och fredag är
vardagar.

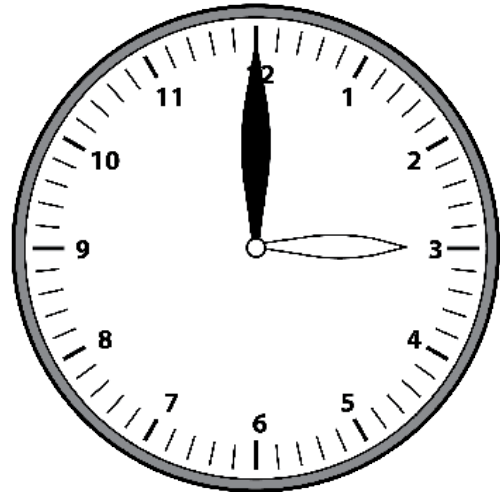
Lördag och söndag
kallas **veckoslut.**

EKONOMI

4. De flesta vuxna jobbar **heltid**,
alltså 37-40 timmar
i veckan.

Många jobbar **deltid**,
alltså mindre än 37-40 timmar
i veckan.

EKONOMI

5. Alla människor har **utgifter**.

Det betyder att vi själva
måste betala för
boende och mat,
kläder och transporter.

EKONOMI

6. Inkomsten måste
räcka till utgifterna.

Pengarna vi får in varje månad
ska räcka till att betala för
allt vi behöver.

Men vad är nödvändigast
i rutan, tycker du?

mat busskort kläder

bio bensin nya skor

godis hårklippning bil

hyra glasögon tv

födelsedagspresenter

lån medicin glass

pizza telefon smink smycken

EKONOMI

7. **Kontanter** är

det samma som
riktiga sedlar och
mynt som vi kan
se och ta på.

EKONOMI

8. Ett **bankkort** är ett kort som funkar som pengar då vi köper nåt i butiken.

Men bankkortet fungerar inte om vi inte har pengar på vårt bankkonto.

EKONOMI

9. Ett **kreditkort** är ett kort som vi kan betala med i butiken men pengarna vi handlar för är inte våra egna, de är ett lån som ska betalas tillbaka.

Somliga kort är både bankkort och kreditkort på samma gång.

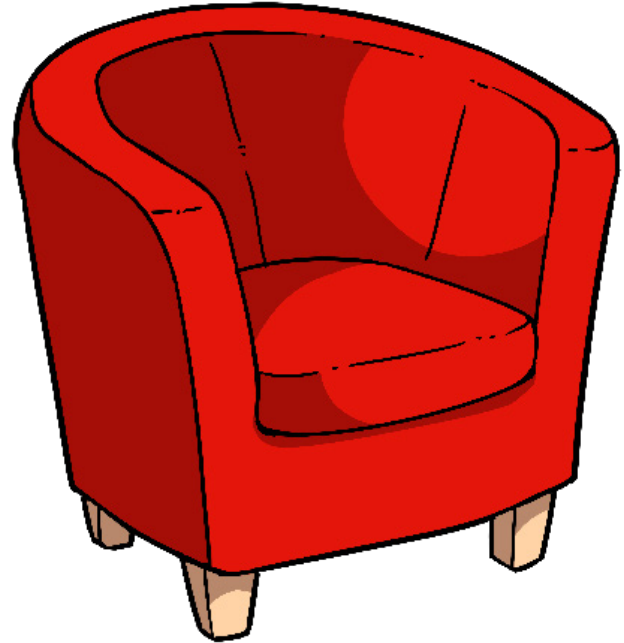

KONSUMTION

1. **Konsumtion** betyder att köpa eller använda någonting.

Vi har i vissa fall **returrätt** då vi handlar.

Det betyder att vi får lämna tillbaka saken vi köpte och då får vi också tillbaka pengarna vi betalat.

KONSUMTION

2. När vi köper nånting
i en butik får vi alltid
ett **kvitto**.

På kvittot står det
vad vi köpte,
när vi köpte det,
vad det kostade och
i vilken butik vi handlade.

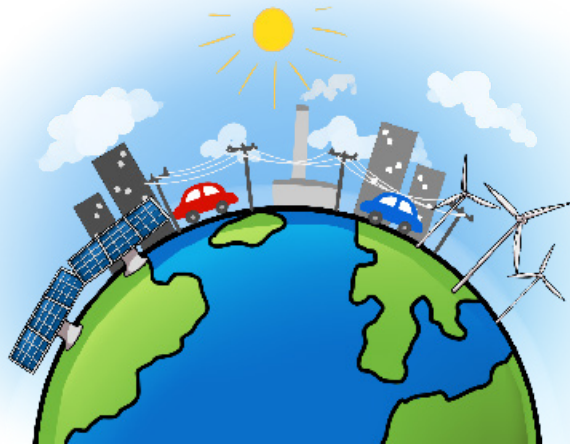
HÅLLBAR UTVECKLING

1. **Hållbar utveckling** betyder att vi ska sköta om vår planet så att det som vi har nu också räcker åt framtidens människor.

HÅLLBAR UTVECKLING

2. Vi behöver **energi**,
alltså kraft,
för att driva maskiner och
för att producera
värme och varmvatten.

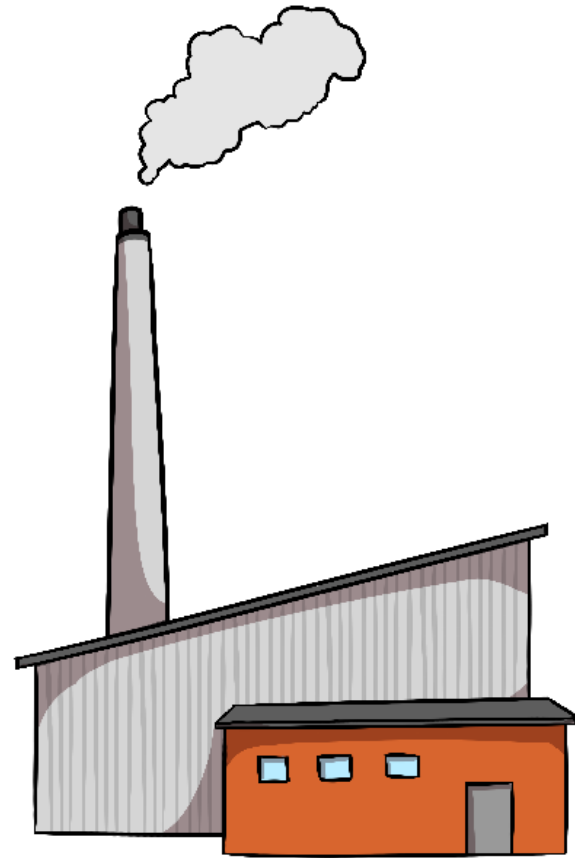
HÅLLBAR UTVECKLING

3. Olja, gas, kol, ved och torv blir till energi då de bränns.

Energiavfall kan

också brännas.

Skogsavfall, trasiga kläder, söndriga kartonger och vissa plaster är exempel på energiavfall.

HÅLLBAR UTVECKLING

4. Matrester kan komposteras och bli till mull eller rötas och bli till gas.

Bananskal, kaffesump, matrester, fiskrens och mögliga bullar är exempel på **bioavfall**.

HÅLLBAR UTVECKLING

5. **Närproducerad mat** är mat som odlas nära oss. Potatis, frukt och grönsaker som är närproducerade behöver inte transporteras långt innan vi kan äta dem.

Det samma gäller kött, fisk, mjölk och ägg.

HÅLLBAR UTVECKLING

6. **Ekologisk mat** är mat som odlas med hjälp av naturlig gödsel och utan gifter.

HÅLLBAR KONSUMTION

1. En **konsument** är en person som köper eller använder någonting.

En **förnuftig** konsument köper bara sånt som hen faktiskt behöver.

En **oförnuftig** konsument köper allt hen vill ha.

HÅLLBAR KONSUMTION

2. Somliga varor i butiken
är märkta med logon
Rättvis handel eller
Fairtrade.

Logon betyder att
odlarna och arbetarna
får rättvisa löner
för sitt arbete.

Arbetsplatsen skall vara trygg.

